

Avrupa Bağlamında din Eğitimi*

Peter SCHREINER**

Çeviri: Adem KORUKÇU

Hangi din eğitimi modelleri Avrupa'da bulunabilir? Farklı toplumlar-
da din eğitiminin statüsü nedir? Din eğitimi, din eğitiminin amaçları, ie-
riği, müfredattaki yerine ilişkin birbirine benzer problem ve sorunlar var
mıdır? Din eğitimi imajı öğrencilerin algısında neye benzer? Din eğitimi
öğretmenleri birbirlerini nasıl anlarlar?

Bu ciltteki özel ulusal bağlamda yazılmış olunan her bir makale, bu
sorunları ve din eğitimi ile ilgili öteki meseleleri ele almaktadır.

Bu giriş bölümü, Avrupa'daki din eğitiminin statüsünün genel bir
değerlendirmesini yapmaktadır.

Çok Katmanlı Bir Konu Olarak Din Eğitimi

Pek çok Avrupa ülkesinde din eğitimi, devlete bağlı eğitim sürdüren
okullarda müfredatın bir parçasıdır. Fakat düzenlemeler farklı farklıdır.
John Hull'u takip eden mevcut din eğitimi modelleri; dinde eğitimi, din
hakkında eğitimi veya dinden kaynaklanan eğitimi destekler. Dinde eği-
tim, öğrencilere, bir özel iman geleneğini tanıtır (öğretir). Öyle görünü-
yor ki, merkezi ve doğu Avrupa ülkelerinin bir kısmında din eğitiminin bu
formuna yüksek bir öncelik verilmektedir. Çoğu ülkede bu tür din eğitimi,
artık devlete bağlı eğitim sürdüren okulların bir görevi olarak değil, aile-
lerin ve dinî toplulukların bir görevi olarak görülmektedir.

Din hakkındaki eğitim; dinî bilgi ve dinî çalışmaları referans alır. Öğ-
renciler, bir dinin belirli bir iman geleneğinin taraftarı olmak anlamına

* "Religious Education in the European Context", Religious Education in Europe, Situation
and Current trends in schools, Elza Kuyk, Roger Jensen, David Lankshear, Elisabeth Löh
Manna, Peter Schreiner (Edt.), İko Publishing House, Norway 2007, Bu makale, Schreiner
(2002)'nin güncellenmiş versiyonudur.

** Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi.

geldiğini öğrenirler: Bu tür din eğitimi, bir dinin inançlarını, değerlerini ve pratiklerini öğrenmeyi; bunların bireylerin davranışlarını hangi şekilde etkileyebildiğini ve dinin toplumu nasıl şekillendirdiğini anlamak için araştırma yapmayı da içerir.

Dinden hareketle din eğitimi; büyük dinî ve ahlakî meselelere verilen farklı cevapları, öğrencilere değerlendirme fırsatı sunar. Böylece, çocuklar yansıtıcı bir yolla (*reflective*) dinle ilgili konularda kendi görüşlerini geliştirebilirler. Bu yaklaşım öğretimin merkezine çocukların tecrübelerini koymaktadır.

Bu kaba ayırım, iyi bir din eğitiminin tüm bu perspektiflerden kaynaklanan öğeleri içermesi gerektiği için idealisttir. Bu bakımdan, Avrupa’da mevcut din eğitimi modellerine hemen bir etiket yapıştırmamak daha anlamlı olur, ama teorik tartışmalara ve din eğitimi pratiğine daha dikkatli bir şekilde bakılması gerekir. (Heimbrock, Scheilke, Schreiner, 2001)

Farklı ülkeler din eğitiminde farklı yaklaşımlara sahiptir. Bu mevcut farklılıkların gerekçeleri nelerdir?

Avrupa’da din eğitimi, konunun farklı ‘tabakaları’ olarak anlaşılabilen faktörler içerisinde kendisine bir zemin bulur. Örneğin: ülkelerdeki dinî görünüm; toplumda dinin değeri ve rolü, din-devlet ilişkisi, eğitim sisteminin yapısı, tarih ve siyaset. Din eğitimine yönelik her bir yaklaşım, farklı tabakalarla birlikte “özel/spesifik” bir kompozisyon tarafından şekillendirilir.

İtalya, İspanya, Portekiz ve Hollanda’daki gibi Katolik nüfusun egemen olduğu ülkelerde Katoliklik, kültürle derin bir şekilde bütünleşmiş bulunmaktadır. Bu sebeple söz konusu ülkelerdeki din eğitiminin herhangi bir türü, Katolikliğin etkisi altında kalacaktır. Hukukî haklar, tüm bu ülkelerde mevcut olan din özgürlüğünü garanti altına alsa bile, tek bir dinin veya mezhebin hâkimiyeti kültür ve toplumda açıkça bellidir. Bu, İtalya’daki küçük Protestan kiliselerinin, okullarda kendi çocuklarına din eğitimi sunmak için yasal imkânı niçin kullanmadıklarının nedenidir. Katolikliğin hâkimiyeti, okullardaki egemen herhangi bir mezhepsel din eğitimi yaklaşımına karşı direnç oluşturmaktadır.

Temel laiklik ilkesinden dolayı, din ve devletin birbirinden sıkı bir biçimde ayrıldığı yerde -bunun en “extrem” örneği Fransa’dır- din, devlete bağlı eğitimin sürdürüldüğü okullarda yer bulamaz. Bir kimse, Fransa’nın iyi gelişmiş özel (Katolik) okullara sahip olduğunu göz önüne alırsa -ki çocukların %20’si bu tür okullara devam etmektedir-, o kimse, devlet eğitiminin sürdürüldüğü okullarda din eğitimi hakkında büyük bir tartışmaya ihtiyaç olmadığı argümanını ileri sürebilir. Bununla birlikte, son yıllarda okullarda “dinî bilgi”nin gerekliliği konusunda ciddi bir tartışma

başlamıştır. Öğretmenler öğrencilerin temel din (dinler) bilgisi olmadan tarih, sanat, hatta Fransızca'yı anlayamayacaklarını fark ettiler. Buna ilaveten günümüzde İslam, Fransız toplumunda yükselen bir etkiye sahiptir. 2001'de Eğitim Bakanı, Jac Lang Regis Debray'dan mevcut durum hakkında bir rapor hazırlamasını ve bu durumun nasıl değişeceğine dair öneriler getirmesini istedi. Raporun başlığı şudur: "Laik/seküler Okullarda Dinî Olguları Öğretmek" (Debray 2002).

Onun raporu, bağımsız bir konu/ders olarak değil, fakat felsefe ve tarihi de içine alan ders alanlarının bir tema olduğu, dinlerle ilgili tanıtıcı çalışmaya ilişkin pek çok tavsiyeyi içermektedir. Aynı zamanda Debray, ilköğretim ve lise din dersi öğretmenlerine hizmet içi eğitim vermek ve başlangıcı kolaylaştırmak amacıyla ulusal bir din bilimleri enstitüsünün kurulmasını tavsiye etmiştir. Nitekim Avrupa din bilimleri enstitüsü 2002'de kurulmuştur ve şu anda öğretmenler ve diğer eğitimciler için uygun kursları hazırlama yönünde adımlar atılmaktadır.

Öteki ülkelerde devlet destekli okullar ve özel okullar arasındaki ilişki, din eğitiminin statüsünü etkilemektedir. Hollanda'daki okulların üçte ikisi Hıristiyan okullardan oluşurken, üçte biri de din ve dünya görüşüyle ilgili olarak "nötr" bir statüye sahip bulunmaktadır. Geçen yüz yılda bu toplumda din eğitiminin yeri ve değeri hakkında duygusal ve ciddi bir tartışma yapıldı ve bir çözüm bulundu. Bu çözüm, neredeyse her parçası farklı dinî veya din dışı dünya görüşlerine sahip vatandaşlardan oluşan bir toplumun dayandığı mozaik zemin (*pillarization*) üzerinde oluşturuldu. Devlet aynı hakları garanti etti ve esasen ebeveynlerin girişimleriyle kurulmuş olan özel okullara destek sağladı. "Mezhepsel din eğitimi" Hıristiyan okullarda bulunur ve genelde din eğitimi, "nötr" devlet destekli okullarda yer almaz. Ancak, giderek, böyle okullarda ebeveynler, hâlihazırda "hümanistik birlik" (Nötr okulların yaklaşık %20'sinde) veya reforme edilmiş kilise tarafından sunulan dünya görüşleri din eğitimi hususunda imkânlar aramaktadırlar.

Genel olarak, Avrupa'da iki temel din eğitimi modeli arasında ayırım yapmak mümkündür: "*Dinî çalışmalar yaklaşımı*" ve "*mezhepsel veya mezhep grupları yaklaşımı*". Bu basitleştirmenin ön yargıları ve basmakalıp düşünceleri besleyebildiği dikkate alınmalıdır.

"Mezhepsel" ve "dinî çalışmalar" arasındaki farklılaşma, din eğitiminin içeriğinin, öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim ve kolaylaştırma sürecinin, müfredat ve öğretim materyalleri gelişiminin temelde dinî toplumların veya devletin sorumluluğu altında olduğu olgusu ile ilgilidir. Din eğitiminin mezhepsel gruplar açısından düzenlenmesi halinde, bu yaklaşım zorunlu bir şekilde bir çoğunluk dininin veya bir devlet kilisesi-

nin sonucu olarak anlaşılması gerekmez. Dahası devletin tarafsızlığının ifadesi ve bireyin din özgürlüğü olarak değerlendirilir. Devlet ders/konu içeriklerine müdahalede bulunmamalıdır. Ayrıca din ve dünya görüşlerinde de tarafsız olmalıdır. Kiliseler ve dinî toplulukların kamusal eğitimde yasal bir söze sahip oldukları coğrafyada, onlar kilise üyelerini besleme etkinliğinden daha çok, devletle yakın bir ortaklık alanı olarak ve esasen topluma bir hizmet olarak devlet eğitiminin sürdürüldüğü okullardaki din eğitimine ve eğitime kendi müdahalelerinin var olduğuna inanmaktadır. Örneğin Almanya'da "mezhep grupları", "mezhepsel" gibi etiketler, devlet ve dinî topluluklar arasında paylaşılan din eğitimine yönelik bir sponsorluğa (desteğe) işaret etmektedir. Din eğitiminin mezhep grupları olarak doğduğu yerlerde (yani Güney Avrupa'daki - kısmen İsviçre'de, Avusturya'da Belçika'da, Almanya'da, merkezi ve doğru Avrupa'da) farklı din eğitimi modelleri teklif edilir. Avusturya'da, Belçika'da ve Almanya'nın belirli bölgelerinde mezhep gruplarına dayalı din eğitimi, Katolik veya Protestan öğretiyle sınırlı değildir. Buna Ortodoks, Yahudi, Müslüman, Budist ve diğer dine eğitimi formları da dâhildir. Pek çok durumda, öğrenciler için felsefe veya etik gibi alternatif dersleri seçme ve seçmeme fırsatı bulunmaktadır.

Çoğu Avrupa ülkesinde -özellikle son zamanlarda Norveç veya İsviçre'nin Zürih kentindeki gibi- özellikle artan kültür ve dinlerin çoğulculuğunu yansıtmaya ihtiyacının bir sonucu olarak mezhep gruplarına göre düzenlenmiş bir din eğitimi yaklaşımından, mezhep gruplarına dayanmayan bir yaklaşıma doğru bir gelişme gözlemlenmektedir.

"Dinî çalışmalar" yaklaşımından yana çoğu ülkede (yani Danimarka, İsveç, Norveç) (din derslerini) seçmeme yönünde genel bir hak bulunmamaktadır. Ama İngiltere, Waller ve İskoçya'daki küçük bir azınlık böyle bir tercih imkânı sağlar. Bazı ülkelerde dinî azınlıkların üyelerine veya öğretimin imana dayalı safhaları için seçenek sunulur. Bu yaklaşımdaki genel amaçlar, insani tecrübelerden bahsederken, dinî bilgi ve kavrayışı da aktarmaktır. Bu yaklaşımda din özgürlüğü hakkı ve devletin tarafsızlığı, mezhep gruplarına dayalı din eğitiminde ortaya konulan yöntemden farklı olarak yansıtılır. Dinî çalışmalar yaklaşımı, devlet otoritesi altında icra edilir. Öğretim değerler bakımından tarafsız olamaz. Fakat devletin dinî tarafsızlığıyla uyuşan bir talep, dindeki dünya görüşleri hususunda tarafsız olmalıdır. Bu perspektiften hareketle söz konusu bu tarafsızlık, bu din eğitimi tarzının tüm mezhep grupları ve dinler için eşit derecede kabul edilebilir olduğunu güvence altına alır.

Okul sisteminde din eğitiminin yerinin şematik bir görünümü ve farklı sorumluluklar aşağıdaki gibidir.

Sorumluluk: Dinî topluluklar	Devlet ve dinî topluluklar arasında işbirliği içinde.	Sorumluluk: Okullar (devlet yönetiminde)
Mezhebe dayalı (din eğitimi)		Dinî çalışmalar (anlayışına dayalı din eğitimi)
İsteğe bağlı ders	İsteğe bağlı/zorunlu ders	zorunlu ders

Farklı Yaklaşımlar, Farklı Amaçlar?

Farklı yaklaşımlar farklı amaçlara sahiptir. Din eğitiminin daha mezhep grupları kaynaklı tarzında olduğu programlar, dinî boyuta özel referansla, öğrencilerin “kimlik oluşumu”na odaklanırlar. Din eğitiminin daha çok “dinî bilgi” kaynaklı olduğu yaklaşımlar, büyük oranda din hakkında bilgi ve dinin anlaşılmasıyla ilgilidir.

Avrupa’daki farklı din eğitimi sınıflarına bakıldığında, farklı teorilere rağmen, yakınlaşma pratiği için bir eğilimin bulunduğu ileri sürülebilir. Bu durum, öğrencilerin dinle ilişkisinin artan farkındalığı, onların kendi bireysel dinî pratikleri ve “dinî ihtiyaçları” yoluyla vurgulanabilir. Bu görüş, dinamik din anlayışının sunumuyla ilgili, meseleleri kavratmak amacıyla öğrencilerin kapasitelerini eşleştirme/karşı karşıya getirme ihtiyacının farkına varılmasını kapsar.

Farklı ulusal bağlamlardan (Schreiner 1999) oluşan din eğitiminin amaçlarını karşılaştırmak, benzerlikleri ortaya çıkartır. Örneğin din eğitiminin amaçlarıyla ilgili çoğu katalog şunları kapsar:

- Öğrencileri dine ve dinî hayat boyutuna duyarlı kılmak için cesaretlendirmek.

- Dinî tecrübelerden kaynaklanan olan etik kavrayışı ve mevcut dinî fırsatlardaki ve ahlakî anlayıştaki çeşitliliğin uyumunu sağlamak

-Dinî inanç ve tecrübelerin kavrayış ve bilgisini vermek.

Bu yakınlaşmaların nedenleri içine; pedagojik bir girişim, tutumlara yönelik artan bir ilgi ve gündend güne öğrencilerin artan tecrübeleri olarak din eğitimi ile ilgili merkezi bir farkındalık dâhil edilebilir.

Bu perspektifin değişimi, din ve kültürle ilgili farklı bir kavrayışı içermektedir. Her ikisi de bir başlangıç statüsünden daha fazlasına sahip olmayan, her bir tanımla birlikte dinamik, ortak işlenmiş alanlar olarak görülür. Tarihte değişmeyen din ve kültür yoktur. Her bir birey aracılığıyla dinin somut “gestalt”ına (bütünlüğüne) daha fazla önem verilir. Kurum-

sallaşmış bir gelenekten inananların kişisel bakışlarına kadar din algısındaki değişim ve “çocukların din haklarının kabulü”, (Schweitzer, 2000; 2004), din eğitimi hakkında Avrupa kaynaklı bir tartışma için yeni bir teşvik oluşturabilir. Eğitim oryantasyonu, tutumlara yönelik “oryantasyon” ve öğrencilerin tecrübeleri de din eğitimine yönelik mevcut farklı yaklaşımlar konusundaki tartışmalara argümanlar sağlayabilir.

Avrupa’daki din eğitimiyle ilgili biyografiler hakkında konuşmak, din eğitimindeki farklı anlayışlara dikkatli bir bakışa (inceleme), onları araştırma için hazır bulunuşluğa, cesaret verebilir. Bu durum, bir kişinin din eğitimi hakkındaki görüşünü keskinleştirebilir ve din eğitimi ile ilgili tek bir Avrupalı yaklaşımın -ki bu da, Avrupa’daki din ve kültürlerin zenginliğini kaçınılmaz olarak görmezden gelen bir yaklaşımdır- gelişimini beslemeksizin din eğitimi uygulayıcıları ile konunun akademik uzmanları arasında diyalogun gerçekleşmesi noktasında fırsatlar sağlayabilir. Diğer taraftan bu diyalog fırsatlarının, din eğitimine yönelik bazı ortak ve “spesifik” itirazlarla ilgili herhangi bir tartışmaya da engel olmaması gerekir.

Tartışmalar/ Meydan Okumalar

Toplumların radikal bir şekilde değişen durumları tüm yaklaşımlara meydan okumaktır. “Sekülerizasyon”, “bireycilik”, “çoğulculuk” ve “küreselleşme” gibi konular, din eğitimi alanını etkileyen değişimin göstergeleridir. Batı Avrupa toplumlarının çoğunda “modernite”, “toplumun sekülerizasyonu”yla el ele verip birlikte gelişmiştir. “Sekülerizasyon teorisi”nin ardındaki düşünce oldukça basittir: Modernleşme; hem toplumda hem de bireylerin zihinlerinde bir din çöküşüne yol açar. Bununla birlikte, “Desecularization of the World”de (Berger 1999) ifade edilen din ve “modernite” arasındaki ilişkinin kompleks olduğu görüşünü –ki bu görüş de, “bazı dinî kurumların pek çok toplumda güç ve etki kaybına uğramıştır.” (Berger 1999, 3) ifadesine yol açabilir.- destekleyen iyi argümanlar bulunmaktadır. Bunun tek sonucu daha fazla bireyselleşmeyi oluşturmak için, dine meyletmektir. "Din, diğer pek çok şey gibi seçilecekler dünyasına, hayat stillerine ve tercihlere girmiştir." (Davie, 1999, 75) Biz, Avrupalı toplumların, farklı politik tutumlar, kültürel arka planlar, etnik kimlikler, dinî kanaatler ve dünya görüşlerinin varlığıyla karakterize edilmesi anlamına gelen çoğulculuk durumunun farkında olmak zorundayız.

Bu gelişmeler, din eğitimi için sonuçlara sahiptir. Var olan *mezhep grupları yaklaşımı* artık münhasıran özel bir iman geleneğine odaklanamayabilir. Öteki iman gelenekleri ile dünya görüşlerine karşı saygı temini, karşılıklı anlayış, “ekümenik/evrensel” ve “dinler arası” bir öğrenim hususunda çok daha güçlü bir vurguya ihtiyaç bulunmaktadır.

Dinî Çalışmalar Yaklaşımı, en baştan beri, yayınlar, festivaller ya da ritüellere ve benzeri şeylere yönelik karşılaştırmalı bir yaklaşım benimseyerek diğer dinler ve dünya görüşlerinin çeşitliliğini kapsamaktadır. Bu yaklaşımda eksik gözüken şey, kendi inanç ve dinî görüşlerine otantik bir tanıklık sağlayabilen iman toplulukları, kurumları ve organizasyonlarıyla işbirliğidir. Dünya Kiliseler Birliği Konsili'nin danışmanlığında bu radikal değişim durumundaki din eğitiminin değeri şu şekilde vurgulanmıştır:

“Dinî duyarsızlık, kültürel anlayışsızlık (hoşgörüsüzlük) ve hızlı bir şekilde değişen normlar ve değerlerin yürürlükte gözüktüğü toplumlarda din eğitimi, genç insanların kimliğe yönelik meydan okumalarla nasıl baş edebileceğini, zıtlıkları nasıl başarıyla çözebilecekleri ve farklı olanla etkileşimde duyarlılığı nasıl geliştirebileceklerini öğrendikleri yer olabilir. Din eğitimi kavramsallaştırmadaki amaca, öteki iman gelenekleriyle diyalog içinde olmayı ilerletmek temel oluşturmalıdır. (WCC, 2000, I)

Herhangi bir din eğitimi modelinin taraftarları, o modelin aşağıdaki görevlere nasıl katkıda bulunabileceğini gösterebilmelidir.

- Kimlik oluşumu ile ilgili tartışmalar/meydan okumalar ve sorunlarla ilgilenmek.

- Çatışmalarla baş etmeye ilişkin yöntemleri geliştirmek.

- Farklılıklarla ilgilenme yollarını cesaretlendirmek.

Bu kısa tasvir, din eğitiminin yeri ve rolüne, bazı eğitim sistemlerinde karşı çıkılsa bile, bir kimsenin okul ve okul gelişiminin başlangıcından itibaren din eğitiminden azade kılınmayacağını açıkça göstermektedir. Okuldaki din eğitiminin ve genel eğitimdeki dinî boyutun konuları aşağıdaki sorular bağlamında kaçınılmaz gibi görünmektedir. Aynı zamanda bu sorular bütün eğitim sistemi için meydan okumalar/tartışmalar ortaya çıkarmaktadır:

- Okul toplumdaki dinî ve kültürel gelenekler ile görüşler arasında gerekli (zorunlu) bir kavrayışa nasıl katkı sağlayabilir?

- Din eğitimi ve etik eğitimi, toplumdaki çoğulculukla ilgilenebilmek için nasıl uygun bir şekilde organize edilebilir?

Bu bakımdan din eğitimi, eğitim konusundaki genel bir tartışmada popüler olabilir. Ancak, din eğitimi aşağıda sunulduğu gibi, birbiriyle çatışan beklentilere cevap üretme yeteneğini ortaya koymalıdır:

1- Toplum, din eğitiminin, farklı kültürel ve dinî arka planlara sahip insanların barış içerisinde birlikte yaşamasına katkıda bulunarak, bir problem çözücü olarak toplumdaki çatışmalara katkıda bulunması beklentisi içerisindedir.

2- Ebeveynler, okulun evde kendilerinin çocuklarına sunmadıkları veya sunma imkânına sahip olmadıkları bir din eğitimi temin edeceği beklentisi içindedirler.

3- Dinî topluluklar, dinî geleneklerin otantik olarak sunulacağı, kendi kavrayışlarıyla uyumlu olacağı bir din eğitimi metodunun beklentisi içindedirler. Bununla birlikte “Dinin/dinlerin sınıfta kimin tarafından sunulur?” sorusunun yol açtığı cevaplar, kişileri dinî cemaatlerin müntesiplerine kendileri tarafından verilmesi gereken ilmihal bilgisi ve dinî rehberlik hizmetiyle din eğitiminin karıştırıldığı durumlara sevk edebilmektedir.

4- Politikacılar, din eğitiminin dinin aslında olan ahlakî potansiyeli yansıtması ve öğrencilere bunu kazandırması beklentisindedirler.

Fakat eğitim ve din eğitimi, toplumun diğer alanlarından kaynaklanan çatışmaları ve problemleri çözecek büyümlü bir çare olarak görülemez. Din eğitimcileri için bu cezbedici bir durumdur. Fakat politikacılar, din eğitiminin Avrupa’da beraberce yaşamayla ilgili mevcut problemleri çözebileceği ve çözmesi gerektiğini ileri sürdüklerinde bu, tehlikeli bir cezbedici dönüşür.

Din Eğitiminin Avrupalılaştırılması?

Şimdiye kadar ortaya konulan bilgiler göstermiştir ki, Avrupa’daki din eğitimi, her ülkenin kendine özel kompleks durumuna dayanmaktadır ve mevcut din eğitimi yaklaşımlarının tümüne, toplumdaki ve Avrupa’daki son gelişmeler tarafından meydan okunmaktadır. Avrupa’da din eğitimi hakkında hazırlanmış bir kitaptaki dikkate değer bir soru şu şekildedir: Biz farklı din eğitimi anlayışlarını nasıl kıyaslayabiliriz? Ve Avrupalılaşmaya yönelik bir eğilim var mıdır? Bizim, din eğitiminde uluslararası değişim ve işbirliğinin faydasını ve buna olan ihtiyacı kabul ederken, din eğitimi konusunda Avrupa’daki herhangi bir konferansta tecrübe edilebilen mevcut problemler ve engellerin farkında olmamız gerekir.

- *Terminoloji Problemi:* Din eğitimi hakkında konuştuğumuzda, ne anlıyoruz? Ortak bir başlangıç noktası genel okul müfredatının bir parçası olarak, bir okul konusu/dersi şeklinde ele almamız olmalıdır. Fakat bunun hemen akabinde de, din eğitimi teriminin farklı başlangıç noktaları, arka planları ve tarihleriyle özel bir bağlama yerleştirildiğini fark ederiz. Biz bu farklılıklara duyarlı mıyız? Biz kendi görüşlerimizin dışındakilere de açık mıyız? Bana öyle görünüyor ki, farklılıkları görmezden gelmek yerine, onlarla dans etmek daha iyidir.

- *Pek çok Avrupa ülkesi arasında var olan dil ve kültür engelleri problemi:* Pek çok durumda, dil toplulukları ortak bir tarih tarafından şekillenen kültürel topluluklara denk düşer. Dil, kültürün aynası ve aletidir. Farklı

diller, farklı kültür içeriklerini (çantalarını) taşır. Mevcut engellerle ilgilenme yollarını bulmanın dışında, başka bir yaklaşım tarzı yoktur. Sınırların aşılması verimli bir tecrübe olabilir.

- *Mevcut eğitim sistemlerindeki farklılıklar*: Din eğitimi, sadece eğitim sisteminin yapısı ve çerçevesine dayanmaz. Herhangi bir toplumda, dinî toplulukların kendi özgün yorum hakları kadar, ebeveynlerin kendi çocuklarının eğitiminde sorumluluk hakkı din eğitimi için belirleyici bir kriterdir. Din eğitiminin değeri, yeri ve rolü konusundaki tartışma, genç yetişkinler ve öğrencilerin dinen yetkinleşmesine imkân sağlama konusunda devam eden bir süreçtir. Bu, dini boyutun ihmal edilmemesi gereken iyi eğitim hakkındaki bir tartışmadır.

Din eğitimi araştırmacıları arasında, -özellikle Avrupa Birliği ülkeleri açısından- iyi kalitede bir din eğitimi göz önünde bulundurulması gereken temel ölçüt üzerine uluslararası bir konsensüs hakkında bir tartışma bulunmaktadır. Böylesi herhangi bir ölçüt, ancak karşılıklı eleştirel bir diyalog yoluyla elde edilebilir.

Ayrıca kendi özel durumları dikkate alınmadan tüm ülkelerde garanti altına alınması gereken din eğitimi için minimum ihtiyaçlar ve temel standartları düşünmek önemlidir. Schweitzer (2002;2004) okullardaki din eğitimi açısından böyle standartlar için beş örnek önermiştir:

- Din, genel eğitim (eğitimin niteliği) kriterleri çizgisinde öğretilmelidir ve öğretilebilir.

- Din eğitimi, toplumla/halkla ilgili olmalı ve bu ilgi doğrultusunda öğretilmelidir. (Genel eğitime katkı olarak)

- Din eğitimi, pek çok ülkede artan çoğulcu durumla uyumlu olarak mezhepler arası ve dinler arası öğretimin bazı yönlerini içermelidir. (diyalogsal nitelik, barış ve toleransa katkı)

- Din eğitimi, din ve din eğitimi konusunda çocuk haklarına dayanmalıdır. (çocuk merkezli yaklaşım çocuk hakları üzerine inşa olur. cf. Schweitzer, 2000 ve 2005)

- Din Eğitimi öğretmenleri, dinî arka plan ve biyografilerinin eleştirel değerlendirmesine imkan tanıyan bir akademik çalışma üzerine kurulmuş profesyonel bir düşünüşe ve kavrayış düzeyine ulaşmış olma anlamında profesyonel olmalıdırlar. (profesyonel öğretim).

Bu, açıkçası, tamamlanmış bir liste değildir. Fakat örnekler yardımcı olacak niteliktedir. Diğerleri arasında bu kriterler, -eğer uluslararası din eğitimi uzmanları camiası tarafından kabul edilirse- farklı ülkelerdeki din eğitimcilerine, kendi ulusal bağlamları içinde taleplerini ifade etmek için daha iyi bir temel sağlayabilirler. Benzer şekilde böyle kriterler Avrupa Birliği içinde din eğitimi hakkında çok fazla ihtiyaç duyulan diyaloga katkı sağlayabilir

Kaynaklar

- Berger P. L. (1999), *The Desecularization of the World*, Gran Rapids, Eerdmans Publishing Company.
- Debray R. (2002), *L'Enseignement Du Fait Religieux Dans L'Ecole Laique*, Paris, Odile Jacob.
- Heimbrock H. G, Scheilke C.T, Schreiner, P (2001), *Towards Religious Competence*, Muenster, LIT.
- Hull J. (2001), *Religious Education in Western Pluralistic Societies: Some General Considerations*, unpublished paper, Istanbul 28-03-2001.
- Schreiner P. (1999), Different Approaches to Re/RS in European Schools the Scandinavian Approach in a European Context in N.A. Tidman (ed.), *Into the third Millennium... EFTRE Conference, August 1998 in Copenhagen*, pp.111-129.
- Schweitzer, F. (2000), *Das Recht des Kindes auf Religion* (The Children's Right to Religion), Guetersloh, Guetersloher Verlagshaus.
- Schweitzer, F. (2002), International Standarts for Religious Education –In Conversation with John M. Hull, *Panorama International Journal of Comperative Religious Education and Values*, Vol. 14, No. I, Summer 2002, 56.
- Schweitzer, F. (2004), Comperative Research in Religious Education: International-Interdenominational Inter-religious, in: R. Larsson&C.Gustavsson (eds.) *Towards a European Perspective on Religious Education*, Skelleftea: Artos&Norma,
- World Council of Churches (2000), Concepts on Teaching and Learning in Religions, in *EEF-Net* 6-2000, pp.10-11.